

toarju Pozzijevih iger za marionetno gledališče. Tokrat sem ob izviru Vipave »Pod skalco« videl slikati profesorja Gvajca v dokolenskem sivem modnem jopiču, z belo krizantemo v gumbnici: tedaj se mi je zazdel slikarski poklic res nadvse imeniten in zapeljiv.

IZ MODERNE POLJSKE LIRIKE

POT DOMOV

Julian Przyboś

Kot orel vrtel se je beli vrtinec snega.

Bataljon je nabil orožje.

Jaz, šibki fantè — kot navdahnjen od prave puške —
korakal sem s prvimi
v vrsti Časti.

O, strojnica, strojnica — sredi srca
vse bolj je udarjalo v strahu in sreči,
goreči močno, kot smodnik zagori!...

Utrujen, z jekleno čelado na glavi,
nedolžno položil sem prst k petelinu,
kot hotel bi komu priseči.

Jaz, šibki fantè — ki v nahrbtniku nosil je Poljsko.

— Nagnan iz tovarn se pomika
po mestu marš, v katerem umiraš
in v njem kot od ran drgetaš od sovraštva, ko salve
prebadajo delavske vrste.

Vmes padeš še ti.

Glej — tvoja čelada se skozi rešetke svetlika.

V Svobodi ta zid še čvrsteje stoji.

In puška nekdanja, očiščena vse fantazije,
zdaj strelja za Dom,

na katerem

sedijo

Presvetli,

Škrlatni

trebuhi in zadnjice —

— Fantè zmagoviti iz leta osemnajstega!

RAVNANJE SRCA

Julian Przyboś

Zastave so zrak zadušile.
Pod vse slavoloke so roke
upornikov že dinamit položile!

Kdo sem? Izgnanec iz ptičje družine.

Pod mojim peresom se miza razrašča čez rob
in spreminja obliko,
da zdi se kot tank pred napadom.
Že danes gori v meni dom, ki bo jutri v plamenih,
srce me hitreje napada.

Šrapnel se odbije ob drogu s svetilko —
ta hip so prižgali luči po vseh cestah.
In dan premineva grgraje ob bojni pesmi.

Iz trave rdeče ježijo se rebra mrtve livade.

Živ hodim po mestu prihodnjem, zdaj le še nekdanjem.

Kdo sem? Izgnanec iz ptičje družine.

Vrtovi — In prvi krajec kot trn, ki pribode iz veje —
Svet se svoboden in trd izpolnjuje brez mene,
le lovorov venec jesenskega listja mi pada na glavo.

...da ne bi več nikdar utihnil.

Lahak
bi obrnil vse žepe za gnezda teh lastovk,
ki proč od ljudi se selijo.

Adam Ważyk

»Danes naše nebo ni prazno.«

(Iz političnega govora)

3

Zjutraj sem slišal raketna letala,
draga sicer, a kaj, ko je treba...
Kadar nam ni do besed o tej zemlji,
pravimo: naše nebo ni nič več prazno.

Tukaj ljudje so oblečeni revno,
ženske pri nas kar naenkrat so stare...
Kadar nam ni do besed o tej zemlji,
pravimo: naše nebo ni več prazno.

Za oceanom v oblakih se kuha
apokalipsa, popotnik pokleka...
Kadar nam ni do besed o tej zemlji,
pravi klečeči: v nebesih ni prazno.

Legija fantov tu spušča golobe,
sinjo si ruto dekle zavezuje...
Kadar nam ni do besed o tej zemlji,
pravimo: naše nebo ni več prazno.

10

Po ulici s svežim ometom in novimi bloki
se dviga apneni prah, po nebu hiti oblak.
Na cesti pod valjarji grušč se drobi in useda,
kostanji, nedavno vsajeni, zeleni šumijo v mrak.
Pod njimi podé se otroci, veliki in manjši
in s še nepodrtih odrov vlačijo v kuhinjo les.

Stopnice bučijo od ženskih imen, pojočih in ljubkih,
in kurbice petnajstletne po deskah se spuščajo v klet.
Apnen se zdi njihov nasmeh, telesa diše jim po apnu,
v soseščini radio tiho privablja v deveta nebesa na ples;
z nočjo se gredo huligani spet huligane.
Kako je v mladosti težkó zaspati ob vetru v kostanjih...

Odplavajte v mrak, disonance! Želel sem si dobrih novic
in rad bi (samo ne o tej!) govoril o cesti mladosti!
Mar nimam daru, da bi videl, ali daru za udobno slepoto?
Ostal je le kratek zapis, ti verzi o novi bridkosti.

SNEŽINKA

Mieczysław Jastrun

Snežinka je zvezda snežena,
a zvezda snežena je iskra zime.

V tej zvezdi sneženi uzrl sem
svetlobo otroške sobe,
goloba, pismo, košček sladkorja
in deklico, ki me ni nikdar ljubila.
Zagledal sem kraje, koder sem blodil,
pa vrbe in metež in tisti večer,
ko so v samoti premrlega
našli me tuji ljudje
in znova mi dali življenje
s skodelico vročega mleka,
čeprav sem v življenje nerad se povrnil,
saj sem umrl od ljubezni...

Snežinka je zvezda snežena,
a zvezda snežena je iskra zime.

O, zvezda, ki hitro tališ se na moji dlani.
O, iskra, ki ugašaš hitreje kot moje srce.

ZMAGA RESNICE

Mieczysław Jastrun

Tiha je zmaga resnice,
tiha tako,
da je slišati
zemljo, ki diha.

Mrtvi poet več ne sliši
zmage in slave, ne sliši,
kako se v tišini belih vrtov
maje na jablani tisoč cvetov.

Njemu, ki švigal je kot repatica
in v agoniji med zvezdami znova umira,
se toži po zemeljskem domu.
Vsem, ki so kdaj ga opravljali, sije iz oči:
»Saj mi smo ga vendar ves čas spoštovali.«
Medtem
pa se vračajo ženske v jesenskem jutru
iz mesta s še toplimi hlebci kruha,
v kozarcih zvonijo žličke,
otroci,
na zemlji edini prebivalci neba,
pa v sobi iz kotov podijo ostanke noči.

CAMPO DI FIORI

Czesław Miłosz

Tam v Rimu na Campu di Fiori
so v koših limone in oljke,
po tleh pa razliva se vino
in gnijejo cvetja ostanki.
Na mizo trgovce natrese
ti rožnatih sadežev z morja
in temnega grozdja naročja
nameče na puhaste breskve.

Prav tu na tem trgu nekoč so
sežgali Giordana Bruna.
Krvnik je zaklinjal grmado,
obkrožen z jezično drhaljo.
A komaj je plamen ugasnil,
že polne bile so gostilne
in spet so trgovci nosili
na glavah limone in oljke.

Na Campo di Fiori sem mislil
v pomladnem večeru v Varšavi,
ko stal sem ob zvokih poskočnih
zamaknjeno pri vrtiljaku.
Poskočni glasovi dušili
so salve za hišami ghetta
in v jasno nebo so visoko
frčali zaljubljeni pari.

Iz domov gorečih je veter
prinašal k nam črne zmaje;
po zraku frčeči so sproti
lovili papirnate listke.
V tem vetru od domov gorečih
so krila deklet frfotala
in smeh je veselo odmeval
v prelepo varšavsko nedeljo.

Morda kdo prebere moralo,
da narod varšavski kot rimski
zabava se, ljubi, trguje
kot slep ob grmadi mučencev.
Spet drugi prebere, kako so
stvari na tem svetu minljive,
da prah že preraste pozaba,
še preden ugasnil je plamen.

A jaz sem takrat razmišljal,
kako so tam oni samotni,
o tem, da Giordano, ko stopal
je sam na mučilniški oder,
ni našel v človeškem jeziku
najmanjše besede slovesa,
da rekel bi zbogom človeštvu
in množici, ki je ostala.

Že tekli so sode nagibat
in sadeže bele prodajat,
spet v koših limone in oljke
so nesli v veselem čebljanju.

A on je bil zanje že daleč,
kot stekla bi mimo stoletja,
čeprav so čakali le hipec,
da v ognju s sveta je odletel.

Tako tudi nje, ki so padli,
že zbrisal je svet iz spomina
in tuj se nam zdi njihov jezik
kot jezik z že davnih planetov.
Ko vse že postane legenda,
mogoče čez leta in leta
na novem Campu di Fiori
upor vžge beseda poeta.

PRVA LJUBEZEN

Tadeusz Różewicz

II

Star sem bil osemnajst let
Pod svetlo rumenim
septembrskim soncem
sem tekel čez polje
Ko švignilo čezme je prvo letalo
sem padel

O ta moreča podoba
mehanično zlega neba
ko z usti tiščal sem se k zemlji

Star sem bil osemnajst let
ko prvič sem videl
Marijo brez krila
Nikoli ne bom izpovedal
njenega straha
in zadnjega diha
zamrlega v pljučih
ne najdem besed za drget
in jok tega mladega bitja
za drgetanje telesa dekleta
ko se je bližala smrt
ne ljubezen

Obleko potegnil je z nje plameneči zrak
tako je ležala na polju
naga
v dimu in krvi
jaz pa sem spustil roké
katere se niso nikoli
dotaknile žive Marije
in dvignil oči

Morilec letel je vse više
srebrno sijoč
kot igla ki šiva nebo
nerealen

Ležala je slečena
sredi rjovečega zraka in ognja

Ležala pod soncem
rumenim že malo poševnim
sredi obzorja zavitega v dim
in prvega dneva
vojne

in nogi
iztegnjeni v smeri brezkončnih brazd
bili sta podobni dvem mrtvim ovčkam

DITIRAMB NA ČAST TAŠČI

Tadeusz Różewicz

Morje črnila prelili so pesniki
ko so opevali svoje izvoljenke
včasih podobne gosem
a drugič spet majskim teličkom

V svilo besed so ovijali
lastne in tuje žené
Toda noben rimač še ni spesnil
hvalnice njej ki je mati dekletu
tašči

Ona rodila je našo zarjo
o vi sinovi Apolona
ona ji stregla je kakor zenici v očesu

Ona prenaša na rokah sadove
naše brezglave ljubezni
ponoči vsa vdana vstaja
in tiho previja previja

Ona pripravi nam raco z jabolki
in speče krapa z nadevom
Ona opere nam spodnje hlače
zašije nogavice
in gumb spet prišije na srajco

Spomladi je zraven ko belimo sobe
prezrači nam žimnice stepa preproge
o koliko drobnih opravkov jo čaka

V jeseni vkuhava sadje in zelje pospravi v kad
ko pa zapade sneg in zaškriplje mraz
najde za vnuka v omari jabolko

Včasih ji gre čez obraz
mračen zlovešč oblak
Toda še božje nebo se včasih namršči
Poglejte kdaj njene sive lase
slednji njen las je en dan ena solza
ena jesen in ena pomlad

Ona bedi in skrbi
da ne bi ugasnil plamen domačega ognjišča
in z metlo prežene večje noči
Ona oko in uho hiše
je stražnik vseh žlahtnih pravic in dolžnosti
Šiva plenice za še nerojene
in je poslanec življenja na zemlji

Za vsako neslano šalo
skoplencev v humorističnih tednikih
za vse norčije zetov
ki pijejo (»za našo svobodo«)

prosite odpuščanja taščo
to staro ženó ki steguje roké
da bi se ogrela ob domačem ognjišču

Do tal se sklonite
vi bedasti žrebci ki rezgetate
ob tem spoštovanja vrednem imenu
in porecite s človeškim glasom
»Mati pridite bliže«

Prevodi Lojzeta Krakarja

MALINOV GRM

(Nekaj strani iz romana)

Matej Bor

Bil je lep dan, vendar v lepoti tistega dne je bilo nekaj posebnega. V njem je bila smrt, kajti Blaž Oblak, knjigovodja tvrdke lesnih izdelkov »29. november«, je umiral. Umirati je vedno nekaj takega, česar se ljudje na eni strani boje, na drugi pa nekje globoko v sebi sramujejo; zakaj smrt ni le neskončno nerazumljiva stvar, pred katero strmiš, ne da bi vedel, kaj naj si misliš o nji, v smrti je tudi nekaj nespodobnega in nečloveškega, da se človek ne more sprijazniti z njenimi manirami. Ne le, da nas obravnava kot nepomembna bitja, ki ne zaslužijo pozornosti, marveč se nam pri svojem početju celo posmehuje, saj pusti tudi nam tako malo manir, da nismo zmožni tega, kar se v nas dogaja, skriti. Tudi Blaž Oblak tega ni znal. Vsaj na videz ne. Ne samo, da je njegov obraz navzven izdajal, kaj se dogaja v njem, tudi vse njegove telo se ni znalo obnašati primerno spričo tako velikega in pomembnega obiska. Da pa bi bila vsa stvar še slabša, si je Blaž Oblak privoščil nekaj, česar si prav zares ne bi bil smel. Njegov glas je bil tako čudno nerazumljiv, da ljudje niso niti slutili, kaj jim hoče povedati. Vse, kar so razumeli, je bilo: »Ne imejte me za oblak. Jaz nisem oblak.« To je bilo vse.

Skupina ljudi, ki se je zbrala v njegovi sobi, ni vedela, kaj storiti. Ali naj stoje tam in gledajo, kako Blaž Oblak umira, ali naj gredo, še preden umre, dol v gostilno izprazniti kozarec vina v njegov spomin. Nekaj se jih je odločilo za to poslednjo možnost, tisti, ki jih je veličina smrti priklenila na kraj, kjer je opravljala svoje delo, bolj kakor one druge, pa so še nadalje stali tam, kjer so bili. Uničevanje smrti se je